

แม่วัยรุ่น สร้างชาติ

- “สวัสดิการพ่อแม่วัยรุ่น” ต่างแดน
- โครงการ กศน.พูดเรื่องเพศอย่างปลอดภัย
- ต้นแบบระบบดูแล “แม่วัยรุ่น” ในชุมชน

คุยกับ สคส.

แม่วัยใส สร้างชาติ

สังคมไทยกำลังเผชิญกับสองสถานการณ์ปัญหาที่ดูเหมือนจะขัดแย้งในตัวเอง

ขณะที่อัตราการเกิดในช่วง 30 ปีที่ผ่านมาลดลงอย่างต่อเนื่อง จากหลักล้านเหลือแค่หลักแสน ในจำนวนดังกล่าว การคลอดของคนวัยเรียนกลับเพิ่มสูงขึ้น กลายเป็นสถานการณ์ “เกิดน้อย ด้อยคุณภาพ”

สวัสดิการแม่วัยรุ่น เป็นหนึ่งในคำตอบเชิงนโยบายเพื่อรับมือ

คำถามที่เกิดขึ้นเสมอคือ นโยบายนี้จะกลายเป็นแรงจูงใจ ทำให้ปัญหาหยิ่งขยายตัวเพิ่มขึ้นหรือไม่?

คำตอบคือ “ไม่ใช่” เพราะสวัสดิการแม่วัยรุ่นไม่ได้เกิดขึ้นโดยลำพัง แต่เชื่อมโยงกับนโยบายอื่น ภายใต้พระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ.2559 เริ่มตั้งแต่การปรับปรุงหลักสูตรเพศวิถีศึกษา และพัฒนาระบบบริการเพื่อให้วัยรุ่นเข้าถึงอุปกรณ์คุมกำเนิดได้อย่างเหมาะสม

และแม้จะมีการป้องกันอย่างรอบด้าน ความผิดพลาดเกิดขึ้นได้ ทางเลือกหลักเมื่อเกิดปัญหาดังครรภ์ไม่พร้อม ได้แก่ การยุติการตั้งครรภ์ที่ปลอดภัย หรือถ้าผู้ประสบปัญหาตัดสินใจเลือกที่จะเป็น “แม่วัยรุ่น” การสนับสนุนอย่างรอบด้านเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งบริการสุขภาพ และบริการทางสังคม

สวัสดิการแม่วัยรุ่น จึงเป็นอีกแนวทางเพื่อตอบโจทย์ “การเกิดน้อย ด้อยคุณภาพ” ซึ่งถ้ามองอีกด้าน แม่วัยใสเป็นโอกาสที่รัฐจะดำเนินนโยบายเสริมสร้างคุณภาพประชากร 2 เจเนอเรชันในคราวเดียว

ปัญหาท้องวัยเรียนไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่เป็น “ส่วนผสมใหม่” ระหว่างวัยรุ่นกับเด็กเล็ก ที่เรียกร้องมุมมองใหม่ในการจัดการปัญหา ไม่ใช่ด้วยความรู้สึกตกใจ สงสาร หรือสิ้นหวัง แต่เป็นการมองสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างเป็นจริง และร่วมกันพัฒนาระบบบริการ บุคลากร ตลอดจนการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจในประเด็นที่ว่า สังคมไทยไม่มีทางเลือกอื่น นอกจากการก้าวไปข้างหน้า โดยที่แม่วัยรุ่นและเด็กซึ่งเกิดมาใหม่ต้องไม่ถูกทิ้งไว้ข้างหลัง แต่พวกเขาจำเป็นต้องได้รับการดูแลให้เติบโตเป็นพลเมืองมีคุณภาพ เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไปในอนาคต

บรรณาธิการบริหาร จิตติมา ภาณุเดชะ
บรรณาธิการ รัชดา ธราภาค
กองบรรณาธิการ จารุพรรณ ลิขิตสมบุรณ์, พงศธร สโรจนาวุฒิ
ที่ปรึกษา-สนับสนุน สุมาลี โตกทอง, เรืองพันธ์ สุฤษฎ์ศรี, จันทิมา ตรีเลิศ, ปัทมาพร พูนมีทรัพย์, นันทิยา คาทาสี, รัตติกร โยทอง
ศิลปกรรม อรสมณ คานตวงศ์สกุล

มูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.)
 เลขที่ 86/58 โครงการวิชั่น สมาร์ท ซิตี้
 ถนนนครอินทร์ ตำบลตลาดขวัญ
 อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000
<http://www.whaf.or.th>
โดย แผนงานสร้างเสริมสุขภาพทางเพศ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

เรื่องจาก ปก

พ.ร.บ.การป้องกันและแก้ไขปัญหาดังครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ.2559 มาตรา 9 กำหนดให้มีการจัด “สวัสดิการสังคม” ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังครรภ์ในวัยรุ่น โดยในส่วนของวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์และครอบครัว กฎหมายกำหนดให้หน่วยงานของรัฐ และหน่วยงานเอกชนที่เกี่ยวข้อง ต้องประสานงาน และให้ความช่วยเหลืออย่างรอบด้าน

ขณะที่ยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหาดังครรภ์ในวัยรุ่นระดับชาติ พ.ศ.2560-2569 ที่ออกตาม “พ.ร.บ.ท้องวัยรุ่น” ในยุทธศาสตร์ที่ 4 กำหนดให้มีการ “จัดสวัสดิการสังคม” ในกลุ่มวัยรุ่นเช่นกัน โดยขยายความ “สวัสดิการสังคมสำหรับวัยรุ่น” ว่าหมายถึง..

การจัดบริการด้านสุขภาพ การศึกษา และสังคม โดยการเชื่อมโยงเครือข่ายในการให้ความช่วยเหลือพ่อแม่วัยรุ่นที่มีปัญหาให้สามารถอยู่ในสังคม พัฒนาศักยภาพตัวเองได้อย่างต่อเนื่อง และช่วยให้เด็กที่เกิดมามีพัฒนาการที่เหมาะสม

ในระยะ 1 ปี หลังการบังคับใช้ พ.ร.บ.ท้องวัยรุ่น หน่วยงานและกลุ่มผู้มีประสบการณ์ทำงานที่เกี่ยวข้อง มีการระดมสมองเพื่อร่วมกันออกแบบการทำงาน ให้สอดคล้องกับบทบัญญัติดังกล่าว สคส. ร่วมอยู่ในกระบวนการทำงาน และได้พบแนวทางการจัดสวัสดิการแม่วัยรุ่นที่สำคัญ ประกอบด้วย

กระบวนการทำงานครอบคลุม-ต่อเนื่อง

สวัสดิการสำหรับแม่วัยรุ่นต้องเริ่มในทันทีที่ตั้งครรภ์ โดยจัดให้มีบริการปรึกษาทางเลือก (Option counseling) เมื่อผู้ประสบปัญหาตัดสินใจ “ท้องต่อ” จะต้องจัดบริการความช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง

สวัสดิการมีความหลากหลาย

พ่อแม่วัยรุ่นแต่ละรายมีบริบทชีวิตและความต้องการการสนับสนุนแตกต่างกัน รูปแบบความช่วยเหลือจึงต้องมีความหลากหลายเพียงพอ เพื่อเป็นทางเลือกที่เหมาะสมแก่ผู้ประสบปัญหาเป็นรายกรณี

งานบูรณาการ

หน่วยงานจัดสวัสดิการสำหรับพ่อแม่วัยรุ่น ต้องมีการประสานการทำงาน เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้รับความช่วยเหลืออย่างรอบด้าน และมีประสิทธิภาพ

Life coach

กระบวนการทำงานกับพ่อแม่วัยรุ่น ต้องเน้นการเสริมกำลังใจ สร้างทักษะความเข้าใจชีวิต เพื่อให้พวกเขาเกิดความเชื่อมั่นในการดำเนินชีวิต สามารถดูแลตนเองและครอบครัวให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี

สวัสดิการ 'แม่วัยรุ่น'

ตัวอย่างระบบบริการสุขภาพและสังคม ที่แม่วัยรุ่นสามารถใช้บริการ

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.)

- **บ้านพักเด็กและครอบครัว** ที่พักพิงระหว่างรอคลอด ซึ่งจะประสานงานในการแก้ไขปัญหาและช่วยเหลือ เช่น การพูดคุยกับครอบครัวเด็ก ประสานหน่วยงานฝึกอาชีพ เป็นต้น
- **เงินอุดหนุนเด็กแรกเกิด 600 บาท** ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 3 ปี สำหรับผู้ที่ครอบครัวยากจน หรือเสี่ยงต่อความยากจน โดยลงทะเบียนรับสิทธิที่องค์กรปกครองท้องถิ่น
- **ศูนย์รักเด็ก** จะจัดตั้งขึ้นในบ้านพักเด็กและครอบครัว เพื่อจัดสวัสดิการสังคมสำหรับพ่อแม่วัยรุ่นอย่างรอบด้าน โดยมุ่งให้พ่อแม่วัยรุ่นมีความมั่นคง เลี้ยงดูเด็กได้อย่างมีคุณภาพและพัฒนาการสมวัย กลุ่มเป้าหมายได้แก่ พ่อแม่วัยรุ่นที่ประสบปัญหาเศรษฐกิจ ซึ่งลงทะเบียนขอรับเงินอุดหนุนเด็กแรกเกิดจังหวัดละ 50 คน
- **ศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม** ดำเนินงานภายใต้ พ.ร.บ.การรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ.2522 มีหน้าที่ในการจัดหาครอบครัวทดแทนที่เหมาะสมให้แก่เด็กที่บิดามารดายินยอมยกให้ เนื่องจากไม่สามารถเลี้ยงดูเด็กได้ เพื่อให้เด็กได้มีพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม รวมทั้งด้านการศึกษา สามารถเติบโตเป็นคนที่มีความประพฤติดีต่อไป

กระทรวงสาธารณสุข

- **คุมกำเนิดกึ่งถาวร** กรมอนามัยร่วมกับสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) บริการฝังยาคุมและห่วงคุมกำเนิดให้กับวัยรุ่นอายุตั้งแต่ 10-20 ปี สามารถรับบริการโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ณ สถานบริการที่ขึ้นทะเบียนเป็นหน่วยบริการของหลักประกันสุขภาพแห่งชาติทั่วประเทศ

กระทรวงศึกษาธิการ

- **สอนเพศวิถีศึกษา/ท้องต้องได้เรียน** คณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม มีมติอนุมัติหลักการร่างกฎกระทรวง เนื้อหา กำหนดให้สถานศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และอุดมศึกษาต้องจัดการสอนเรื่องเพศวิถีศึกษาให้เหมาะสม และสอดคล้องกับช่วงวัย รวมทั้งมีการดูแล ช่วยเหลือ คุ้มครอง นักเรียนและนักศึกษา โดยคำนึงถึงสิทธิ การรักษาความลับ และความเป็นส่วนตัวของผู้เรียน

“แม่วัยรุ่นที่ตั้งครรภ์นอกจากทางร่างกายที่ต้องได้รับการดูแลให้เข้าถึงบริการสุขภาพแล้ว สิ่งสำคัญอีกอย่าง คือสุขภาพใจที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต เพราะแม่วัยรุ่นเองก็ต้องการลูกที่มีคุณภาพเช่นกัน ฉะนั้นการช่วยเหลือต้องมีกรอบตั้งแต่ต้น เพื่อไม่ให้ส่งผลต่อลูก หากคนไหนดูแลแล้วเสี่ยงมีภาวะเครียด ก็จะไปพบคุณหมอ เพื่อเข้าสู่กระบวนการ การดูแลทางการแพทย์ และสิ่งสำคัญในการดูแลแม่วัยรุ่นและเด็กที่จะเกิดมาคือให้เขามีสมรรถภาพ คือ ชุมชนต้องมีความเข้าใจ”

นัทธมน กิจดำรงกุล

หัวหน้าบ้าน บ้านพักเด็กและครอบครัว จังหวัดจันทบุรี

“การดูแลแม่วัยรุ่น ส่วนหนึ่งเป็นเรื่องสาธารณสุขที่ต้องดูแลแม่และเด็ก อีกส่วนหนึ่งเป็นเรื่องที่ชุมชนต้องเข้าใจและร่วมกันสร้างให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง รวมถึงโรงเรียนก็ต้องทำความเข้าใจกับผู้บริหารและคุณครูด้วย สิ่งสำคัญอีกอย่างคือ เรื่องเพศอย่าคิดว่าจะไปพูดเมื่อเด็กโตแล้ว แต่ต้องคุยและให้ความรู้ตั้งแต่เด็ก ผู้ปกครองเองต้องเข้าใจลูกหลาน เมื่อผู้ปกครองเปิดใจพูดคุยสื่อสารกับลูก ไม่ตำหนิที่เขจะมีแฟน แล้วบอกความห่วงเรื่องท้องวัยรุ่น บอกกับทางโรงเรียนมีการสอนเรื่องการป้องกัน จากประสบการณ์ทำงานเห็นเลยว่าเด็กกลุ่มนี้ไม่ค่อยมีความเสี่ยง และยังอยู่ในระบบการศึกษา”

อดุร สิมณ:

ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านห้วยทับ จังหวัดสกลนคร

ที่มา: การประชุมเชิงปฏิบัติการจัดทำรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับแม่วัยรุ่นในศูนย์รักเด็ก, 30 สิงหาคม-1 กันยายน 2560

“วัย 0-3 ขวบ หากได้รับการเลี้ยงดูอย่างดีจะเติบโตได้อย่างมีคุณภาพ แต่เด็กกว่า 80,000 คน เกิดจากแม่วัยรุ่นที่ไม่พร้อม มาจากครอบครัวชนบทที่ยากจน และได้รับการศึกษาน้อย ทำให้การเลี้ยงดูไม่มีคุณภาพ จึงเสนอให้ใช้กลไกของศูนย์พัฒนาครอบครัว (ศพค.) ซึ่ง พม.สนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดตั้งขึ้นแล้ว 5,911 ศูนย์ใน 75 จังหวัด เป็นจุดรองรับการดูแลเด็กเล็กในชุมชน ให้ดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งมีนักพัฒนาชุมชน และนักสังคมสงเคราะห์อยู่แล้ว นอกจากนี้ เสนอให้ พม.เน้นการทำงานเชิงบวกในชุมชนมากขึ้น เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการสร้าง ความอบอุ่นในครอบครัว”

วฟ.ดร.กนกวรรณ ธราวรรณ

อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

ที่มา: ประชุมปรึกษาหารือเชิงนโยบายเรื่องการพัฒนาสวัสดิการแม่วัยรุ่นในสังคมไทย, 26 สิงหาคม 2559

สวัสดิการแม่วัยรุ่น ในศูนย์รักเด็ก

สคส.โดยแผนงานสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศ สสส. ร่วมกับกองคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการจัดทำรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับแม่วัยรุ่นในศูนย์รักเด็ก ที่โรงแรมดิเอมเมอร์ลด์ ถ.รัชดาภิเษก ผู้เข้าร่วมประกอบด้วยเจ้าหน้าที่หน่วยงานตาม พ.ร.บ.การป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ.2559 จากส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และท้องถิ่น

อรพินท์ ศักดิ์เอี่ยม ผู้อำนวยการกองคุ้มครองเด็กและเยาวชน กล่าวถึงยุทธศาสตร์ระดับชาติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ปี 2560-2569 ซึ่งจัดทำขึ้นตาม พ.ร.บ.การป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ว่ามีเป้าหมายการลดอัตราคลอดของแม่วัยรุ่นลงครึ่งหนึ่ง จาก 55.6 ต่อ 1,000 ประชากร เหลือ 25 ต่อ 1,000 ประชากร โดยกองคุ้มครองเด็กฯ มุ่งเน้นการจัดสวัสดิการสังคมให้แม่วัยรุ่น โดยจะผลักดันการบูรณาการความช่วยเหลือให้เกิดประสิทธิภาพ

นันทา ไวกุล ผู้อำนวยการกลุ่มการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ กล่าวว่าในปี 2561 จะมีการจัดตั้งศูนย์รักเด็กขึ้นในบ้านพักเด็กและครอบครัว เพื่อให้คำแนะนำปรึกษาและช่วยเหลือแม่วัยรุ่น ใน 76 จังหวัดๆ ละ 3 ตำบล เน้นการทำงานเป็นเครือข่ายในชุมชนระดับตำบล โดยหวังให้เกิดต้นแบบการทำงานร่วมกัน เพื่อรองรับกฎกระทรวงมหาดไทยที่กำลังจะมีการประกาศใช้

ในเวทีที่มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงาน และการประชุมกลุ่มย่อย เพื่อเตรียมจัดทำนโยบายด้านสวัสดิการแม่วัยรุ่น **จิตติมา ภาณุเดชะ** ผู้อำนวยการ สคส.กล่าวสรุปประเด็นจากเวทีว่าสวัสดิการแม่วัยรุ่นต้องไม่ใช่การ “สงเคราะห์” แต่ต้องเป็นการรับอย่างมีศักดิ์ศรี คนทำงานต้องปรับมุมมองให้เห็นปัญหาเชิงโครงสร้าง ไม่ใช่ที่ตัวบุคคล รวมทั้งการทำงานเชิงบูรณาการ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้แม่วัยรุ่นและเด็กที่เกิดมามีชีวิตที่ดี สามารถเติบโตเป็นพลเมืองมีคุณภาพต่อไปในอนาคต

ถอดบทเรียน อปท.ทำงานท้องวัยรุ่น

สคส.ร่วมกับสำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการถอดบทเรียนและจัดทำแนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นระดับท้องถิ่น ที่จังหวัดชลบุรี

การประชุมดังกล่าวถือเป็นการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่องเป็นปีที่ 3 นับจากการจัดทำหนังสือท้องถิ่นเข้มแข็งเข้าใจวัยรุ่น แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ดาวนโหลด

ตัวแทนสภาเด็กและเยาวชนร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงาน

E-book ได้ที่เว็บไซต์ whaf.or.th) ซึ่งได้จากการลงพื้นที่เพื่อระดมความคิดเห็นและประสบการณ์การทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับภาคีในชุมชน

ในปีนี้มี การคัดเลือกพื้นที่แหล่งเรียนรู้ดูงานใน 4 ภูมิภาค ประกอบด้วย อบต.เขาฉาด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, อบต.ตากตก จังหวัดตาก, เทศบาลนครขอนแก่น และ อบต.ป่าแกบ่อหิน จังหวัดสตูล โดยมีผู้บริหารและเจ้าหน้าที่องค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่นจากพื้นที่เดินทางร่วมดูงาน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ภายหลังการศึกษาดูงานใน 4 ภูมิภาค จึงมีการจัดเวทีสรุปบทเรียนที่จังหวัดชลบุรี โดยตัวแทนผู้ร่วมศึกษาดูงานมาพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนมุมมองและหาแนวทางการพัฒนางานการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในพื้นที่ของตนเองในลำดับต่อไป

ความเคลื่อนไหว สคส.

งาน สปสช.: สคส. ร่วมกับเครือข่ายผู้หญิงในระบบหลักประกันสุขภาพมาตรฐานเดียว จัดการประชุมเพื่อเสริมศักยภาพเครือข่ายผู้หญิง ประจำปี 2560 รับฟังข้อเสนอแนะการพัฒนากระบวนการคุณภาพและมาตรฐานบริการสาธารณสุข โดยการสนับสนุนจากสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.)

สายด่วน 1300: สคส. ร่วมกับศูนย์ช่วยเหลือทางสังคม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเสริมพลังและสร้างแรงบันดาลใจในการปฏิบัติงานช่วยเหลือทางสังคมของบุคลากร 1300 ภายใต้โครงการเสริมสร้างทักษะสู่การเป็นมืออาชีพ แก่เจ้าหน้าที่ศูนย์ช่วยเหลือสังคม สายด่วน 1300 ที่โรงแรมปรีnce พาเลซ กรุงเทพฯ

100 ชุมชน: การอบรมพัฒนาแนวคิดสุขภาพทางเพศและแนวทางการดำเนินโครงการแบบมุ่งประสิทธิผล ให้กับ 25 พื้นที่ซึ่งเสนอโครงการเพื่อทำงานสร้างเสริมสุขภาพทางเพศในระดับชุมชน ภายใต้โครงการร้อยชุมชนสุขภาพทางเพศสานพลังชุมชนเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นที่เดอะ ลอฟด์ รีสอร์ท กรุงเทพฯ

ผลิตรายการ: สคส. จัดการประชุมคณะทำงาน โครงการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ “สร้างเสริมสุขภาพทางเพศ” ซึ่งประกอบไปด้วยชุดสื่อส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กวัยรุ่น และหลักสูตรการเรียนรู้แบบออนไลน์ (E-learning course) คุยเรื่องเพศสำหรับผู้ปกครอง โดยการสนับสนุนจากศูนย์เรียนรู้สุขภาพ สสส.

เวิร์กชอป: การอบรมเชิงปฏิบัติการ “ปรึกษาทางเลือกเพื่อสานพลังเครือข่ายทางสังคมในการให้ความช่วยเหลือแก่เด็ก และผู้หญิงที่ท้องไม่พร้อม” รุ่น 2 ประจำปี 2560 โดยมีผู้เข้าร่วมจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ที่เรือนพฤกษา บุติค รีสอร์ท ปากเกร็ด

SDH: สคส. จัดการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่องปัจจัยสังคมที่กำหนดสุขภาพ (SDH-Social Determinants of Health) กับการทำงานสร้างเสริมสุขภาพทางเพศ เพื่อเสริมศักยภาพเจ้าหน้าที่ และภาคีแผนงานสร้างเสริมสุขภาพทางเพศ ซึ่งทำงานสร้างการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ปฏิบัติงานระดับตำบล ที่เรือนพฤกษา บุติค รีสอร์ท ปากเกร็ด

แกนนำนักศึกษา: สคส. ร่วมกับ ศูนย์เรียนรู้สุขภาพ สสส. องค์การพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (อพวช.) และมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร จัดการอบรมแกนนำนักศึกษาสร้างเสริมสุขภาพทางเพศ ให้กับนักศึกษา คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มุ่งเน้นการเสริมสร้างมุมมองและทัศนคติเรื่องเพศที่เหมาะสม สามารถวิเคราะห์ปัญหาสุขภาพทางเพศ และสามารถออกแบบการทำงานกับเพื่อนในมหาวิทยาลัยและชุมชน

คนวัยเรียนที่พลาดพลังตั้งครรภ์และกลายเป็น “พ่อแม่วัยรุ่น” โดยไม่เตรียมเนื้อเตรียมตัวล่วงหน้า เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นไม่เฉพาะในบ้านเรา แต่หลายสังคมเผชิญเหตุการณ์เช่นนี้มาก่อนหน้า และมีการพัฒนารูปแบบความช่วยเหลือ เพื่อประดับประดาผลเมืองรุ่นเยาว์ให้ก้าวผ่านสถานการณ์วิกฤต

จดหมายข่าว สคส.จึงรวบรวมรูปแบบความช่วยเหลือที่น่าสนใจของหลายประเทศมาฝากกัน

1 **เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน “พี่เลี้ยง”**

ประเทศสหรัฐอเมริกา มีสวัสดิการสังคมค่อนข้างหลากหลาย จึงต้องมีเจ้าหน้าที่เฉพาะทางสำหรับสวัสดิการพ่อแม่วัยรุ่นโดยเฉพาะ เรียกว่า Minor Parent Worker ทำหน้าที่ช่วยกรอกแบบฟอร์มและประเมินสภาพครอบครัวว่าเหมาะกับสวัสดิการแบบไหน

2

การศึกษา: สวัสดิการภาคบังคับ

รัฐโอไฮโอ สหรัฐอเมริกา มีสวัสดิการพ่อแม่วัยรุ่นชื่อว่า Learning, Earning, and Parenting (LEAP) เป็นเงินสนับสนุนให้พ่อแม่วัยรุ่นต้องเรียนหนังสือต่อในโรงเรียน โดยได้รับการช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ของโรงเรียนที่มีหน้าที่ดูแลนักเรียน หากพ่อแม่วัยรุ่นไม่ยอมเรียนหนังสือ แต่ต้องการได้รับเงิน LEAP จะบังคับให้เรียนภาคพิเศษ ให้มีความรู้เพียงพอต่อการสอบจบการศึกษาภาคบังคับ

“**สวัสดิการพ่อแม่วัยรุ่น**”
ต่างแดน

3 **ผดุงครรภ์-พยางชีวิต**

ระบบสาธารณสุขอังกฤษกำหนดให้ในทุกโรงเรียนต้องมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เรียกว่า School Nurse อยู่ประจำทุกโรงเรียน คอยทำหน้าที่ให้บริการทางสุขภาพ ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือวัยรุ่นที่ท้องไม่พร้อมให้เข้าถึงระบบบริการสุขภาพและระบบสวัสดิการของประเทศ

4 **“ศูนย์เด็กเล็ก” ในโรงเรียน**

รัฐบาลท้องถิ่นของเมือง Prince George County รัฐแมริแลนด์ สหรัฐอเมริกา มีโครงการให้โรงเรียนของรัฐจัดตั้งศูนย์เด็กแคร์ ให้บริการดูแลลูกของนักเรียน วัตถุประสงค์คือต้องการลดจำนวนนักเรียนที่ต้องออกจากการศึกษา เพราะมีภาระเลี้ยงลูก ศูนย์บริการนี้อนุญาตให้พ่อแม่วัยรุ่นนำลูกมาฝากไว้แล้วไปเรียนหนังสือตอนกลางวัน พ่อแม่เด็กแคร์คอยมารับลูกกลับบ้าน

5

เงินอุดหนุน-ค่าเช่าบ้าน

รัฐบาลอังกฤษมีนโยบายป้องกันไม่ให้พ่อแม่วัยรุ่นที่ถูกไล่ออกจากบ้านต้องกลายเป็นคนไร้บ้าน จึงมีนโยบายช่วยเหลือทางการเงินเป็นค่าเช่าบ้าน หรือค่าเช่าที่พักอาศัยบางส่วนแก่พ่อแม่วัยรุ่นที่ไม่สามารถอยู่กับครอบครัวเดิมได้ มีความยากลำบากทางเศรษฐกิจ และมีลูกต้องเลี้ยงดู

ส่องเช็กรูปลอก

การซื้อถุงยางอนามัยเป็นเรื่องยากสำหรับหลายคน ยิ่งเป็นวัยรุ่นก็ยิ่งต้องเผชิญกับสายตาของคนขายและคนรอบข้าง บรรยากาศแบบนี้ทำให้ผู้ชายรู้สึกอาย เลยไม่อยากจะไปซื้อเลยอย่างนั้น

สำนักข่าว Times of India รายงานผลการสำรวจออนไลน์ ที่พบว่า ผู้ชาย 1 ใน 10 ไม่ใช้ถุงยางเพราะอายตอนไปซื้อ 1 ใน 3 ระบว่า ต้องซื้อของอื่นด้วยเพื่อช่วยกลบเกลื่อน ยุ่งยากอย่างนี้ ไม่น่าแปลกใจที่มีคนอินเดียใช้ถุงยางแค่ร้อยละ 6

องค์การ National AIDS Control Organization (NACO) ภายใต้กระทรวงสาธารณสุขและสวัสดิการครอบครัวของอินเดีย ติดตั้งตู้ขายถุงยาง 19,000 แห่งทั่วประเทศ ตั้งแต่ปี 2005 ถึงปี 2013 พบว่าตู้ขายไปมากกว่า 10,000 แห่ง ที่เหลือพัง ใช้การไม่ได้ นอกจากนี้ คนจนไม่มีเงินพอจะซื้อถุงยางอนามัย

ที่เมืองพานาจี รัฐกัว ทางฝั่งตะวันตกเฉียงใต้ของอินเดีย มีร้านค้าถุงยาง ชื่อว่า Mood Planet

ถุงยางอนามัย กับความอายที่ต้องฟันฝ่า

Condom Store จัดบริการพิเศษเพื่อให้ลูกค้าเข้ามาซื้อและสามารถพูดคุย สอบถาม ขอข้อมูลได้ โดยคนขายจะสร้างบรรยากาศเป็นมิตรและเป็นส่วนตัว ให้ลูกค้าไม่รู้สึกขัดเขิน

แม้แต่ในประเทศพัฒนาแล้ว อย่างอังกฤษ มีการทำแบบสำรวจและพบว่า คนอังกฤษมากกว่าร้อยละ 56 ก็ยังคงรู้สึกอายเวลาต้องเข้าไปซื้อถุงยางอนามัยในร้านค้า

ส่วนไทยก็มีเสียงสะท้อนคล้ายๆ กัน ร้านสะดวกซื้อจึงมักจะนำถุงยางมาวางหน้าแคชเชียร์ ด้วยหวังให้ผู้ซื้อหยิบส่งให้พนักงานเพื่อคิดเงินได้เร็วที่สุด อาจช่วยให้รู้สึกปลอดภัยดี มีคนเห็นน้อยที่สุด แต่ความรีบร้อนเช่นนี้ ก็ทำให้หลายคนไม่ได้ใช้เวลาในการเลือกประเภท ขนาด ชนิด ให้เหมาะสมกับการใช้งาน

ในสถานการณ์ที่เป็นอยู่ ทางออกที่ดีที่สุดคือ ก้าวข้ามความอายไปได้ เพราะการได้มา

ซึ่งถุงยางอนามัย คือวิธีการเดียวเท่านั้นที่จะนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย และในความเป็นจริงไม่ว่าคนรอบข้างจะมอง หรือคิดอย่างไร เขาเหล่านั้นหาได้มีส่วนรับผิดชอบต่อความปลอดภัยในชีวิตของเราแต่อย่างใด

• สุขกับ เช็กซ์

“ยาฝัง” คุมกำเนิดได้อย่างไร

ยาฝังคุมกำเนิด ลักษณะเป็นแท่งเล็กๆ คล้ายก้อนไม้ขีด ภายในประกอบด้วยฮอร์โมนเช่นเดียวกับยาเม็ดคุมกำเนิด แต่มีฮอร์โมนโปรเจสติน (Progestin) เพียงชนิดเดียว ยาที่ฝังไว้ใต้ท้องแขน จะปล่อยฮอร์โมนสู่กระแสเลือดอย่างช้าๆ ทำให้ฟองไข่หยุดการพัฒนาและไม่เกิดการตกไข่ จึงไม่มีการปฏิสนธิกับเชื้ออสุจิเกิดขึ้น การตั้งครรภ์จึงไม่เกิดขึ้น

- ข้อดี**
- ประสิทธิภาพสูง มั่นใจได้
 - ใช้ได้นาน 3-5 ปี ขึ้นอยู่กับชนิดของยา
 - ไม่ต้องกลัวลืมกินยา
 - ใช้ในระยะให้นมบุตรได้ ไม่มีผลรบกวน
 - มีบุตรได้ทันที หลังหยุดใช้ยา
- ข้อจำกัด**
- ไม่ป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์
 - ต้องรับบริการจากแพทย์หรือบุคลากรสาธารณสุขที่เชี่ยวชาญเท่านั้น
 - อาจทำให้ประจำเดือนมาผิดปกติ

ผู้หญิงที่ไม่ควรใช้ยาฝังคุมกำเนิด ได้แก่ คนที่เป็นโรคตับ อาจทำให้ตับอักเสบเพิ่มขึ้น คนที่เคยมีประวัติเป็นมะเร็งเต้านม รวมทั้งคนที่มีภาวะเลือดออกง่ายหยุดยาก เนื่องจากยาฝังคุมกำเนิดอาจไปรบกวนการทำงานของเกล็ดเลือดได้

ค่าใช้จ่ายของการฝังยาคุม ราคาในโรงพยาบาลรัฐอยู่ที่ 2,500-3,000 บาท ดูเหมือนจะราคาสูง แต่จ่ายครั้งเดียวใช้ได้นาน 3-5 ปี ก็ถือว่าคุ้ม

ข่าวดีสำหรับวัยรุ่นก็คือ ปัจจุบันรัฐได้จัดสวัสดิการเพื่อให้คนที่มียาอายุ 10-20 ปี สามารถเข้าถึงการคุมกำเนิดอย่างมีคุณภาพ โดยกำหนดให้โรงพยาบาล หรือสถานบริการต้องช่วยเหลือให้คำปรึกษาปัญหาการตั้งครรภ์ ทั้งการคุมกำเนิดและการวางแผน ครอบครัว

วัยรุ่นสามารถขอรับบริการยาฝังคุมกำเนิดได้ฟรีไม่เสียค่าใช้จ่าย ที่สถานบริการสุขภาพหรือโรงพยาบาลรัฐทั่วประเทศ โดยใช้สิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (30 บาทรักษาทุกโรค) สิทธิประกันสังคม หรือสวัสดิการรักษายาพยาบาลข้าราชการ

โครงการเยาวชน กศน. พูดเรื่องเพศอย่างปลอดภัย เป็นหนึ่งในพื้นที่ปฏิบัติการสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศ ดำเนินการโดย มูลนิธิพัฒนาศักยภาพ ชุมชน จ.เชียงใหม่ ภายใต้การสนับสนุนจากแผนงานสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศ สำนักงานกองทุน สนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) มีพื้นที่ทำงานในอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

โครงการ กศน. พูดเรื่องเพศอย่างปลอดภัย

เริ่มต้นดำเนินโครงการเมื่อ พฤษภาคม พ.ศ.2560 ที่ผ่านมา โดยมุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาการเรียนการสอนเรื่องเพศที่สอดคล้องกับความต้องการของเด็กเยาวชน และแม่วัยรุ่นที่เรียนในระบบ กศน. เพื่อให้ได้รับการพัฒนาศักยภาพและมีความรู้ ทักษะเกี่ยวกับเรื่องเพศที่ปลอดภัย และสามารถเข้าถึงระบบบริการที่เป็นมิตรในหน่วยการศึกษา อีกทั้งสร้างให้เกิดการเชื่อมโยงระบบช่วยเหลือจาก กศน. สถานบริการ ระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด โดยเด็ก เยาวชน และแม่วัยรุ่น มีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบบริการในทุกระดับชั้นตอน

ภารกิจมุ่งตอบโจทย์สถานการณ์ปัญหาที่มีแม่วัยรุ่นจำนวนมาก ต้องออกจากการศึกษาในระบบกลางคืน เข้ามาเรียนในระบบศูนย์การศึกษาอนุระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ส่งผลให้เด็กกลุ่มนี้ขาดโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลและบริการทางสุขภาพ

พื้นที่ ปฏิบัติการ

โดยมีการจัดตั้งคณะทำงานที่ประกอบด้วยตัวแทนหน่วยงานในระดับอำเภอและตำบลร่วมดำเนินงานใน 3 ส่วนหลัก ได้แก่

1. ด้านเด็กและเยาวชน มุ่งเน้นการสร้างแกนนำ เสริมทักษะและให้ข้อมูลเรื่องเพศ เพื่อให้เด็กสามารถสื่อสารกับเพื่อนได้ รวมทั้งร่วมกันออกแบบจุดบริการที่เป็นมิตรสำหรับวัยรุ่น

2. จัดพื้นที่ให้แม่วัยรุ่นได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เสริมพลังใจซึ่งกันและกัน พร้อมเพิ่มเติมข้อมูลที่เป็นประโยชน์และแก้ไขปัญหาให้กับแม่วัยรุ่น

3. พัฒนาคู่มือให้มีแผนจัดการเรียนการสอนเรื่องเพศเชิงบวก เพื่อให้เด็กมีความรู้เรื่องเพศอย่างรอบด้านและนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

สิ่งสำคัญคือ การให้เด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเรื่องเพศที่พวกเขาเผชิญ เพราะเมื่อได้คิดวิเคราะห์ เห็นความสอดคล้องของบริบทที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมของตัวเองแล้ว พวกเขาจะสามารถสร้างเกราะคุ้มกันในเรื่องเพศที่ปลอดภัยให้กับตัวเองได้

• พูดให้ คิด

ศุภภา อองศ์สกุล รองผู้อำนวยการ สหทัยมูลนิธิ กล่าวในการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อหาแนวทางการจัดสวัสดิการของแม่วัยรุ่น, 30 พฤศจิกายน 2559

“แม่วัยรุ่น
โดยวัยของเขา เขาไม่เสี่ยง
ลูกทรอก แต่เรา: ทำอย่างไร
ให้เขาเห็นคุณค่าในตัวเอง และ
ชวนให้เขาได้เรียนรู้จากความ
ผิดพลาด เพื่อจะป้องกัน
ไม่ให้คิดซ้ำขึ้นอีก

“ส่วนใหญ่ไม่ได้เรียนต่อ บางคนพออยากกลับไปเรียนหนังสือหรือทำงานหารายได้ แต่ไม่มีใครช่วยเหลือลูก ทำให้เสียโอกาสไป”

ต้นแบบระบบดูแล “แม่วัยรุ่น” ในชุมชน

ชวนเจ้าหน้าที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มาเล่าถึงสวัสดิการความช่วยเหลือที่แม่วัยรุ่นสามารถเข้าถึงได้

“กลุ่มคนวัยใส” หนึ่งในภาคีแผนงานสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศ ซึ่ง สคส. ดำเนินงานภายใต้การสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) หลายปีที่ผ่านมาเน้นการทำงานเสริมสร้างมุมมองความรู้เรื่องสุขภาวะทางเพศแก่เด็ก เยาวชน และคนที่แวดล้อมรอบตัวเด็ก ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครอง อสม. เจ้าหน้าที่รพ.สต. ฯลฯ ในพื้นที่อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ล่าสุด ภารกิจของกลุ่มคนวัยใสขยับไปอีกก้าว ด้วยการทำงานกับแม่วัยรุ่น เพื่อทำความเข้าใจสภาพปัญหา และหาแนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิตให้แม่วัยรุ่น เด็กที่เกิดมา รวมถึงครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่น

การเข้าถึงผู้ประสบปัญหาไม่ใช่เรื่องง่าย เมื่อถูกสังคมตัดสินตีตรา คนส่วนใหญ่รู้สึกอับอายหลบหลีกหนีหน้า และจมกับปัญหาอย่างไร้ทางออก ด้วยต้นทุนการทำงานกับเครือข่าย อสม. กลุ่มคนวัยใสสามารถชักชวนแม่วัยรุ่น 23 คน ให้มาล้อมวงพูดคุย เน้นกระบวนการสร้างความไว้วางใจ และรักษาความลับ พร้อมกับการเปิดพื้นที่ให้สะท้อนปัญหาและความต้องการจำเป็น ตลอดจนการประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้แม่วัยรุ่นได้เข้าถึงบริการสุขภาพและอย่างเหมาะสม

สิ่งที่กลุ่มคนวัยใสสนับสนุนแก่ผู้ประสบปัญหา อาทิ การให้ข้อมูลความรู้เรื่องสุขภาพทางเพศ การคุมกำเนิด การประสานงานหน่วยบริการ และเตรียมความพร้อมให้กับแม่วัยรุ่นก่อนเข้ารับบริการจากการทำงานพบว่า แม่จะมีบริการและสิทธิประโยชน์ของรัฐ แต่แม่วัยรุ่นกลับเข้าถึงได้ไม่มากนัก อาทิ เงินเลี้ยงดูเด็ก 600 บาทต่อเดือน มีขั้นตอนซับซ้อน แม่วัยรุ่นส่วนใหญ่ไม่เข้าใจเอกสารราชการ และต้องขอความร่วมมือจากคนจำนวนมาก หลายคนมีอคติกับวัยรุ่นที่เป็นแม่ เป็นต้น

สุดาวพร นาคพิก จากกลุ่มคนวัยใส

เมื่อหนทางติดตัน เรียนก็ยาก ทำงานก็ไม่ได้ขณะที่ภาระรายจ่ายรุมเร้า หลายคนหาทางออกด้วยการทำงานกลางคืน และถลำสู่วงจรค้ายาเสพติด

แม่วัยรุ่นบางคนเผชิญปัญหาซับซ้อนแฟนกินเหล้าติดยา ถูกทำร้ายร่างกาย เมื่อมาขอความช่วยเหลือ ผู้ชายถูกดำเนินคดี บางคนมีแฟนใหม่ เกิดปัญหา “ลูกเธอ ไม่ใช่ลูกฉัน” เด็กเสี่ยงจะถูกทอดทิ้ง

งานของกลุ่มคนวัยใส ช่วยให้เห็นสภาพปัญหาที่แม่วัยรุ่นเผชิญ สะท้อนความต้องการเชิงนโยบายรอบด้าน และแนวทางการสนับสนุนที่เหมาะสม สำคัญที่สุด คือการทำงานบนพื้นฐานความเข้าใจ ซึ่งจะเอื้อให้พวกเขาข้ามพ้นวิกฤตสามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อีกครั้ง

คู่มือ “แม่วัยใส”

จากการทำกิจกรรมกลุ่มเป็นประจำอย่างต่อเนื่องตลอดหลายเดือน กลุ่มคนวัยใสได้พบว่า แม่วัยรุ่นและครอบครัว มีสถานการณ์ปัญหา ทั้งที่เหมือนและแตกต่างกัน

“ส่วนใหญ่ไม่ได้เรียนต่อ บางคนมาทำกิจกรรมหลายครั้ง เริ่มเชื่อมั่น อยากรกลับไปเรียนหนังสือ หรือทำงานหารายได้ แต่ไม่มีใครช่วยเหลือลูก ทำให้เสียโอกาสไป” **สุดาวพร นาคพิก และ ศรีนยา สิงห์ทองวรรณ** จากกลุ่มคนวัยใส เล่าถึงสถานการณ์ปัญหาที่แม่วัยรุ่นต้องเผชิญ

สมัครเป็นสมาชิกครอบครัว สคส.

มูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.) เชิญชวนสนับสนุนการทำงานสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศ พร้อมรับข้อมูลข่าวสารความเข้าใจเรื่องสิทธิทางเพศและอนามัยเจริญพันธุ์ผ่านจดหมายข่าว สคส. ราย 3 เดือน โดยการสมัครสมาชิกรายปี (รับจดหมายข่าว 4 เล่ม) ค่าสมัครสมาชิก 200 บาท/ปี โดยโอนค่าใช้จ่ายมาที่

บัญชี มูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง
ธนาคารกรุงศรีอยุธยา สาขาประชาชนิเวศน์ 1
บัญชีเลขที่ 280-1-24116-4

สำเนาเอกสารการโอน พร้อมชื่อ-ที่อยู่ สำหรับการจัดส่งจดหมายข่าว สคส.มายังอีเมล rachada.whaf@gmail.com สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมทาง โทรศัพท์ 094 249 2455

